

Recenze knihy Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí

Vyšlo na webu pravo21.online

<https://pravo21.online/kultura/recenze-knihy-predbezna-opatreni-ve-vecech-ochrany-proti-domacimu-nasilii>

Nakladatelství Wolters Kluwer ČR připravilo v roce 2019 již druhé vydání publikace Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí. Autorkou je soudkyně Krajského soudu v Brně Kateřina Čuhelová, která se tématu dlouhodobě věnuje. Kniha je součástí edice Právo prakticky, je volně dostupná v právním informačním systému ASPI a představuje uceleného praktického průvodce touto problematikou.

29. 9. 2020 Jakub Pohl

Předběžná opatření by měla sloužit k relativně rychlému (byť dočasnému) řešení situace, kdy jsou ohroženy či zasaženy právem chráněné zájmy. Tím spíše je třeba trvat na rychlosti přijetí opatření, jedná-li se o ochranu před domácím násilím, neboť chráněnými zájmy jsou v tomto případě důstojnost, zdraví (fyzické i psychické), či dokonce samotný život člověka. Jedním z předpokladů pro rychlé a tudíž účinné poskytnutí ochrany je jasná a přehledná právní úprava. Jestliže tyto požadavky nesplňuje, může dokonce subjekty, jimž má sloužit, od oprávněné žádosti o ochranu odrazovat. Vytvořit podmínky k tomu, aby oběti domácího násilí nebyly tímto způsobem odrazovány, je mimo jiné i cílem recenzované publikace.

Publikace komplexně postihuje institut předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí, a to ve všech jeho fázích – od samotného sepsání návrhu až po zánik či případné zrušení soudem. Jedná se o praktického průvodce pro všechny, jichž se tato problematika týká, ať už jde o navrhovatele, odpůrce, státní zastupitelství, či samotný soud. S ohledem na skutečnost, že z důvodu objektivní nepřípustnosti^[1] nepodléhá rozhodnutí o předběžném opatření přezkumu dovolacím soudem, který nemůže tímto způsobem plnit funkci sjednotitele rozhodovací praxe soudů, jsou otázky související s předmětnou problematikou v rámci rozhodování soudů řešeny rozdílně. A to i přesto, že vydané předběžné opatření (zejména v rámci teritoriální ochrany) může na relativně dlouhou dobu významně zasahovat do práv odpůrce. Rozhodovací praxe soudů se například může lišit v závislosti na tom, v působnosti kterého odvolacího soudu dané řízení ve věci vydání předběžného opatření probíhá.

Z hlediska praktičnosti lze zejména ocenit, že autorka poskytuje u jednotlivých dílčích otázek (krom srozumitelně vyargumentovaných odpovědí) i typové příklady z rozhodovací praxe soudů, jakož i vzorové části jednotlivých podání a soudních rozhodnutí. Závěr každé podkapitoly je navíc doplněn o několikařádkové shrnutí jejího obsahu. Kniha rovněž upozorňuje na to, které skutečnosti jsou pro soud v rámci specifik rozhodování o předběžném opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí rozhodné. Dále jakým způsobem je vhodné vylíčit skutkový stav a jaké důkazy mají být navrženy, aby mohl být osvědčen, a účastník řízení tak unesl jak břemeno tvrzení, tak důkazní břemeno. Přestože je tato problematika zejména pro laickou veřejnost poměrně složitá, jsem toho názoru, že i poučený laik vybavený touto publikací dokáže úspěšně překonat většinu překážek a problémů, které mohou v rámci řízení o vydání předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí vyvstat.

Kniha samotná je rozdělena do tří částí. První je věnována vymezení pojmu domácí násilí, jeho definičních znaků, pojmu stalkingu a vývoji právní úpravy. Ačkoliv se jedná o část nejkratší, zastává v rámci publikace velmi významnou roli. Jsou v ní obsaženy praktické návody k určení, zda se v daném případě o domácí násilí skutečně jedná. Rovněž napomáhá čtenářům pochopit složitost situace, v níž se oběť domácího násilí nachází, když předestírá důvody, pro něž se oběť nezřídká (pro vnějšího pozorovatele zcela nelogicky) rozhodne v objektivně nefunkčním „soužití“ setrvávat. Porozumět uvažování oběti domácího násilí je důležité i z toho důvodu, že dospěje-li skutečně k rozhodnutí setrvat v takovémto vztahu s násilníkem, pak není možné poskytnout jí ochranu proti její vůli, přičemž i veřejný zájem na potrestání násilníka musí v takovém případě ustoupit.[2]

Druhá část nese název „HMOTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA“ a zabývá se předpoklady nařízení předběžného opatření a věcnou legitimací účastníků řízení. Vhodnějším pojmenováním by však bylo spíše „hmotněprávní předpoklady vyhovění návrhu“. Pojednává totiž zejména o § 751 až § 753 občanského zákoníku[3], přičemž pravidla v těchto normách obsažená jsou převážně procesního charakteru. Za nejzajímavější pasáž této části pokládám autorčin závěr a k němu se vztahující argumentaci, že na ochranu před stalkingem se rovněž použije úprava předběžných řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí (obsažená v § 400 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních), přestože spolu násilník a oběť nikdy netvořili rodinu ani neměli společné obydlí.[4] Autorka přiznává, že zprvu (po nabytí účinnosti „nového“ občanského zákoníku) zastávala názor opačný, avšak poté, co se s případy domácího násilí a stalkingu začala setkávat v rámci své rozhodovací praxe, jej změnila. Dospěla tedy k tomu, že domácí násilí a stalking se vyznačují mnoha shodnými rysy a že neexistuje legitimní důvod, proč by se u „obyčejného“ stalkingu právní úprava obsažená v § 400 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních nepoužila, jestliže panuje převážná shoda na tom, že ji lze aplikovat v rámci tzv. expartner stalkingu.

Třetí část pak pojednává o všech fázích řízení o předběžných opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí (od zkoumání podmínek řízení až po zánik předběžného opatření) a nese název „PROCESNÍ ÚPRAVA“. V této části považuji za obzvláště zajímavé řešení otázky subsidiárního užití § 75c odst. 4 o. s. ř. i ve věcech předběžných opatření upravených v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Autorka nejprve představuje argumenty pro podpůrnou aplikaci tohoto ustanovení i argumenty zastánců opačného názoru. Poté prezentuje stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2017 sp. zn. Cpjn 202/2016, které se kloní k užití uvedeného ustanovení. Následně uvádí důvody, proč se stanoviskem nesouhlasí a uzavírá, že takovýto nesouhlasný postup byl ze strany Ústavního soudu aprobován.

Ostatně přijetí zmíněného stanoviska Nejvyšším soudem bylo nejspíše jednou z hlavních okolností, jež přiměly autorku k aktualizaci publikace ve formě jejího druhého vydání. To mimo jiné obsahuje rozšířené pojednání o problematice stalkingu, obsáhlejší řešení otázky konkurence předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí v rámci trestního a civilního řízení, více praktických příkladů, četnější řešení modelových situací a aktuální rozhodovací praxi soudů.

Je třeba ocenit, že autorka se v publikaci nevyhýbá ani složitějším otázkám, na jejichž řešení nepanuje v rámci odborné veřejnosti shoda. Svůj závěr přitom podporuje rovněž poměrně ucelenou argumentací (jak jen to formát a koncept „praktické příručky“ dovolují), aniž by tím jakkoli utrpěla přehlednost a čtivost textu samotného. Vzhledem k tomu, že autorka je soudkyní Krajského soudu v Brně, objevují se v publikaci citace a parafráze zpravidla právě rozhodnutí soudů v rámci jeho působnosti. V některých případech však bohužel není zřejmé, zda je soudem posuzovaná konkrétní otázka rozhodována v rámci působnosti ostatních odvolacích soudů rozdílně, nebo na řešení panuje shoda. Některé pasáže mohou na čtenáře působit až dojmem, že v publikaci obsažená argumentace a závěry z ní ke konkrétním otázkám vyplývající se plně uplatní pouze před Krajským soudem v Brně, což ovšem pochopitelně není pravdou.

Závěrem lze zopakovat, že pro styl a přehlednost, s jakými je publikace psána, je možné ji doporučit prakticky komukoli, kdo se s řešenou problematikou dostane do kontaktu.[5] Pro srozumitelnost argumentace spolu s komplexností řešených otázek ji lze doporučit jak studentovi práv, tak již praktikujícímu právníkovi.

Publikace: Čuhelová Kateřina. Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 138 s.

Jakub Pohl

Autor je interním doktorandem na Katedře občanského práva Právnické fakulty MUNI

[1] § 238 odst. 1 písm. f) o. s. ř.

[2] Srov. v recenzované publikaci rovněž parafrázovaný náleží Ústavního soudu ze dne 10. 2. 2011, sp. zn. III. ÚS 2523/10.

[3] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“).

[4] Čuhelová s. 24–29.

[5] Zejména neziskové organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí ji dozajista ocení.